

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 11 maj 1905, kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rösträtt för kvinnor vid val till Andra Kammaren.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 250, hvilken undertecknats af herrar *Carl Lindhagen, S. H. Kvarnzelius, G. M. Sandin, Henrik Hedlund, J. Andersson, Hjalmar Branting, C. Wallentin, Joh. Er. Nordin, E. G. Åkerlind, R. Ekholm, Oskar Berg, F. W. Thorsson, friherre Carl Carlson Bonde, M. Matsson, Fridtjuv Berg, Anders Sterner, Ernst Beckman, W. Johansson i Öija, John Olsson, Rich. Wawrinsky, P. Hörnstén, Curt Wallis, Magnus Höjer, J. Persson, Julius Centerwall, Paul Hellström, Jakob Pettersson, A. Thylander, J. E. Ericsson, Nils Persson, Alfred Ohlsson, friherre Gerard De Geer, Sven Palme, David Holmgren, L. Gust. Broomé, M. F. Nyström, Victor Moll, Edvard Wawrinsky, Jacob Larsson, Henric Öhngren, G. Kronlund, H. Pantzarhielm, S. J. Enander, J. G. Forsberg, Oskar Eklund, Lars Eriksson, Robert Johansson, G. O. V. Lindgren, Viktor Larsson, A. F. Broström, D. Persson i Tällberg, Chr. Olsson, P. O. Lundell, L. Brock, M. Täcklind, K. E. v. Geijer, J. E. Granlund och Albin Ahlstrand*, hafva dessa motionärer hemställt,
Bih. till Riksd. Prot. 1905. 3 Saml. 10 Häft. (N:o 11)

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta särskildt utreda frågan om beredandet af rösträtt jämväl åt kvinnor vid val till Riksdagens Andra Kammare samt därefter för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Till stöd för sin hemställan hafva motionärerne anført följande:

»Vid årets riksdag föreligger ånyo till afgörande den stora frågan om allmän rösträtt för män vid val till Riksdagens Andra Kammare. Och åter har saken skärskådats från olika sidor ur skilda åskådningssätts och intressens växlande synpunkter. I den kungl. propositionen och väckta motioner äro sålunda framburna mer eller mindre skiljaktiga förslag till själfva hufvudfrågans lösning. Därtill hafva vidare anknutits framställningar i ämnen, som ansetts stå i indirekt sammanhang med denna fråga, såsom reformer jämväl af valrätten till kommunala uppdrag och till Riksdagens Första Kammare.

Bland alla dessa rösträttsspörsmål, som hitintills gjort sig påmind, saknas endast frågan om rösträtt för kvinnor vid val till Andra Kammaren. Någon anledning att hålla endast kvinnorna borta förefinnes dock icke. Det är i den nuvarande situationen så mycket mer på sin plats att till någon uppmärksamhet och åtanke framföra jämväl deras rösträttsfråga, då i en motion, som tager afstånd från den allmänna rösträtten, förordats rösträtt jämväl för kvinnor allenast under en sådan förutsättning.

Konstitutionsutskottet yttrade vid 1902 års riksdag i anledning af en då väckt motion om en skrifvelse i frågan, att utskottet ville gärna medgifva, att tanken vore ur teoretisk synpunkt tilltalande. Men då förslaget afsåge att i vår rätt införa en alldeles ny princip, som ej heller i andra länder, hvilkas samfundsförhållanden vore med våra närmast likartade, ännu vunnit tillämpning, hade utskottet saknat anledning att tillstyrka någon åtgärd för åstadkommande af en sådan på många förhållanden inverkan omdaning af vårt politiska valsystem.

Gentemot ett åskådningssätt, inför hvilket politisk rösträtt för kvinnor ännu framstår blott såsom en tilltalande teori, må det vara nog att återgifva hvad i en vid förra riksdagen väckt motion yttrades om den kvinnliga rösträttens aktuella betydelse. Där framhölls nämligen, att kvinnan borde erhålla ifrågavarande medborgerliga befogenhet:

»*därför* att det är rättfärdigt mot henne och däremot orättfärdigt att utestänga hälften af folket från politiskt inflytande;

»*därför* att kvinnan, som har lika stora intressen att tillvarataga i

samhället som mannen, bör själf bäst förstå att där bevaka sin egen rätt och sitt eget bästa;

därför att hennes fallenheter otvifvelaktigt i många afseenden äro olika mannens, hvilket förhållande från det allmännas synpunkt utgör en ytterligare bjudande anledning att låta dessa särskilda fallenheter komma till sin rätt och göra sig gällande;

därför att härigenom skulle hennes medborgaranda stärkas, hennes själfständighet och ansvarskänsla ökas samt hennes personliga anseende höjas;

därför att samhället särskildt behöfver den insats af medkänsla, sparsamhet och praktiskt sinne, som kvinnan antagligen skulle göra gällande i lagstiftningen och i statshushållningen, samt

därför att sålunda med ett ord det är till gagn för kvinnan och till gagn för samhället.»

Att principen om rösträtt för kvinnor, såsom utskottet antydde, ännu ej vunnit tillämpning i våra grannländer, kan icke heller utgöra något giltigt skäl för att man i denna sak bör komma efter just i vårt land, där man förut varit främst i erkännandet och tillämpningen af E. G. Geijers ord: »att rättsmedvetandets utveckling går i bredd med erkännandet af kvinnans rättigheter». Och lika litet kan man numera med något fog afvisa tanken därmed, att den i sin mån skulle medföra en omdaning af vårt politiska lif, då det just nu sysslas med förslag till en dylik omdaning genom införandet af allmän rösträtt.

Medvetandet om att det nu gäller en verklighetsfråga, som står oss nära, utvecklar sig ganska snabbt. Många tecken tyda därpå. Här må endast åberopas ett par siffror. I början af år 1902 fanns ingen kvinnlig rösträttsförening, i början af år 1904 funnos 29 dylika föreningar, och nu är deras antal 37. År 1902 afgåfvos i Andra Kammaren 64 röster till förmån för förslag om en skrifvelse med begäran om utredning i ämnet, och år 1904 röstade 93 ledamöter i kammaren för ett liknande skrifvelseförslag.

Redan vid 1904 års riksdag uppgaf också konstitutionsutskottet sitt två år förut framförda principiella motstånd. Utskottet förklarade, att utskottet för sin del ingalunda underskattade den väckta frågans betydelse. Det lät sig enligt utskottets uppfattning icke förneka, att spørsmålet om beredande af rösträtt åt kvinna vore af den art, att det förtjänade att allvarligt uppmärksammas; och utskottet vore med motionärerna ense därom, att en utredning af de förhållanden, som kunde anses äga infly-

tande på frågans bedömande, borde föregå afgörandet af densamma. Emellertid tillade utskottet, att utskottet icke ansåg lämpligt att med den nu ifrågasatta rösträttsreformen sammanbinda förslag, hvilka vore af den omtvistade och svårlösta beskaffenhet som frågan om kvinnans politiska rösträtt, då lösningen af förevarande valrättsreform genom en dylik kombination otvifvelaktigt skulle försvåras.

Hvad konstitutionsutskottet sålunda sistlidet är allenast ur opportunitetssynpunkt anförde mot det då framlagda förslaget, synes berott på ett förbiseende af utskottet. Äfven om man är ense med utskottet därom, att frågorna om genomförandet af allmän rösträtt för män och för kvinnor icke böra nu sammanbindas, så borde utskottet likväl funnit, att det förslag, hvaröfver utskottet då yttrade sig, tvärt om särskilde frågorna. Det begärdes nämligen blott en utredning af den kvinnliga rösträttsfrågan och ett särskildt förslag i anledning därpå en gång framdeles. Om något försvårande af lösningen af männens rösträttsfråga kunde således ej blifva tal.

Att åter ett beslut om en framställning så beskaffad, som ofvan sägs, lämpligen kan och äfven bör ske i sammanhang med afgörandet af männens rösträttsfråga, synes hafva goda skäl för sig. Det lär icke vara till skada att i tid börja förberedande pröfva lösningen af någon viktig samhällsangelägenhet. Är frågan, såsom konstitutionsutskottet för detta fall höll före, af svårlöst beskaffenhet, så föreligger ju ännu mindre anledning att oskäligt fördröja lösningen genom att förhåla äfven den föregående utredningen, hvilken i och för sig måhända kräfver lång tid. Och i all synnerhet må framhållas, att vid ett tillfälle, då man så mycket talar om allmän rösträtt, bör det väl vara befogadt, att man under det hufvudsakliga sysslandet med männens rösträtt äfven ägnar någon hägkomst åt rösträttsfrågans andra hälft.»

Frågan om medgifvande af politiska rättigheter åt kvinnor har vid åtskilliga tillfällen varit föremål för Riksdagens pröfning. Vid 1884 års riksdag hemställde herr Borg uti en inom Andra Kammaren väckt motion om sådan ändring af §§ 14 och 19 riksdagsordningen, att, med upphäfvande af hvad i samma paragrafer finnes stadgadt därom, att endast män ägde rättighet att deltaga i val till Andra Kammaren och att kunna till ledamöter i nämnda kammare väljas, dylik rättighet borde tillerkännas jämväl kvinna, hvilken uppfyllde de villkor, hvarunder enligt sagda

paragrafer en man vore valberättigad och valbar. Konstitutionsutskottet afstyrkte motionen; och blef utskottets hemställan af båda Kamrarne bifallen. Af herr Lindhagen hafva sedermera vid 1902 och 1904 årens riksdagar afgifvits särskilda motioner, hvilka, liksom den nu förevarande, afsågo en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan att låta verkställa utredning rörande frågan om rösträtt åt kvinnor vid val till Andra Kamraren samt att framlägga förslag i ämnet. Icke heller dessa motioner hafva vunnit understöd af konstitutionsutskottet eller bifall af Riksdagen. Därjämte hafva såväl i motioner om allmän eller eljest utsträckt politisk valrätt som ock i reservationer till konstitutionsutskottets betänkanden tid efter annan framställts mer eller mindre bestämda kraf på sådan valrätt äfven för kvinnor.

Ehuru utskottet för sin del ur olika synpunkter hyser allvarliga betänkligheter mot medgifvande åt kvinnor af politisk valrätt, finner sig utskottet ingalunda kunna bestrida, att spørsmålet, huruvida och under hvilka förutsättningar dylik valrätt må dem tillkomma, är af den vikt, att det samma förtjänar att noggrannt utredas och pröfvas. Utskottet vill härvid endast gentemot motionärernes uppfattning om kvinnans *rätt* i förevarande afseende såsom sin mening framhålla, att samhällets bästa allena bör vara den bestämmande normen vid bedömandet af frågan om, hvilka samhällsmedlemmar böra tillerkännas politisk rösträtt.

Då utskottet emellertid icke anser sig böra understödja motionärernes nu föreliggande förslag, har detta sin grund däri, att enligt utskottets mening tidpunkten icke är inne för vidtagande af åtgärder från Riksdagens sida till den sålunda väckta frågans lösning. Det torde nämligen med fog kunna påstås, att krafvet på politisk rösträtt för kvinnor, om hänsyn tages till befolkningen i dess helhet, ännu icke vunnit någon allmännare eller lifligare anslutning från kvinnornas egen sida och att sålunda anspråket på en dylik rätt icke uppbäres af någon stadgad mening bland kvinnorna själfva. Om så är förhållandet, lärer ock därmed vara gifvet, att en åtgärd i af motionärerne angifvet syfte icke är af förhandenvarande förhållanden påkallad. Och utskottet finner så mycket mindre lämpligt att nu, innan den sedan lång tid ifrågasatta politiska valrättsreformen för män blifvit förd till slut, genom beslut från Riksdagens sida bringa förevarande spørsmål under Kungl. Maj:ts ompröfning, som däraf ett försvarande eller fördröjande af nämnda reform lätteligen kan uppstå. I allt fall synes naturligt vara, att det, först sedan betydelser och verkningarna af denna

reform kunna öfverskådas och bedömas, bör komma under öfvervägande hvilka mått och steg lämpligen må vidtagas för att tillfredsställa ett då måhända djupare känt behof af politiska rättigheter för kvinnor, hvar igenom de röstberättigades antal ytterligare skulle i väsentlig mån ökas.

Slutligen vill utskottet icke underlåta att erinra, hurusom man i andra länder, hvilka förete med våra närmast likartade samfundsförhållanden, ännu icke funnit anledning att tillerkänna kvinnor befogenhet att delta i det politiska lifvets förrättningar.

På grund af hvad ofvan blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 maj 1905.

På utskottets vägnar:

HUGO BLOMBERG.

Reservationer:

af herr *Blomberg*;

af herrar *Säve*, *Lars Berg*, *Carl Nyström* och *Rydberg*, hvilka anförde:

»Då de skäl, som af statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt i enskilda motioner anförts för rösträttens utsträckning för män vid val till Riksdagens Andra Kammare, synas oss med styrka tala äfven för medgifvande af rösträtt åt kvinnor, hafva vi ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta särskildt utreda frågan, om och i hvilken utsträckning rösträtt kan böra beredas jämväl åt kvinnor vid val till Riksdagens Andra

Kammare samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, hvartill utredningen kan gifva anledning»;

af herrar af *Callerholm, Elowson, Bergström* och *Staaff*, hvilka anført:

»Obestridligt synes väl vara, att en utsträckning af männens politiska rösträtt i den skala, hvarom statsmakterna numera äro i princip ense, med fog kan framkalla den frågan: finnes då icke också ett stort antal kvinnor, som kunde förtjäna att upptagas till delaktighet af den politiska valrätten?

Faktiskt är äfven, att bland kvinnorna själfva på senare tider för sports intresse för rösträttens erhållande.

Vid sådant förhållande synes det ej vara olämpligt att anordna en utredning rörande det viktiga spörsmålet om politisk rösträtt äfven åt kvinnor. En sådan utredning bör vara allsidig. Den bör bland annat upptaga till undersökning såväl i hvilken mån kvinnornas egna intressen påkalla rösträtt som äfven i hvilken mån hänsynen till det allmänna bästa kan göra ifrågavarande reform önskelig. Utredningen torde vidare böra riktas på en undersökning af kvinnornas förutsättningar för rösträttens utöfning. Därvid bör särskildt uppmärksammas, i hvilken grad olika kategorier af kvinnor kunna antagas hysa det intresse för allmänna angelägenheter, som är ett hufvudvillkor för att den politiska rösträtten skall verka fruktbringande.

Då det ej lärer kunna ifrågakomma, att allmän rösträtt skall med ens gifvas åt kvinnor, blifver ytterligare att taga i öfvervägande, af hvilket slag det streck bör vara, som skulle uppdragas för medgifvande af politisk rösträtt åt kvinnor.

Under inga omständigheter bör något förslag till medgifvande af rösträtt åt kvinnor främjas förr än den på dagordningen stående rösträttsutvidgningen för män blifvit fullt genomförd och trädt i verket. Men detta behöfver ej hindra, att en utredning kan tidigare påbörjas och det så mycket hellre som denna utredning helt visst måste blifva ganska omfattande och särskildt erfordra ganska vidlyftiga statistiska undersökningar.

På grund af hvad vi sålunda anført hemställa vi,

att Riksdagen i anledning af herr Lindhagens ifrågavarande motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t

anhålla, det Kungl. Maj:t behagade föranstalta om en allsidig utredning af frågan, om och i hvilken utsträckning rösträtt vid val till Riksdagens Andra Kammare kan böra beredas jämväl åt kvinnor samt därefter för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning jämte det förslag, hvartill densamma kan gifva anledning»;

af herr *Johnsson* mot utskottets motivering.

Herrar friherre *Alströmer* och *Gustaf Axel Berg* hafva begärt få här antecknadt, att de icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
